

Irma Geisslová

SPOUSTA

*Ta moje minulost je velkým hřbitovem,
mdlým v travin žlutých řase,
tu mnohý, mnohý rov už zmizel s povrchu
a jiný rozpadá se.
Prut nahý, nahnědlý tam vzhůru s ostny řní,
kde růže plála vřelá,
kde réva bujela, jen sotva živoří,
teď smutná imortela.
A smavým andělům skvost zlatých vavřínů
déšť s větry dávno strhal,
a strůmky mladistvé mráz zubem hlodavým
jak mlsný kozel zmrhal.
Květ lastur barevných, jenž vroubil záhony,
už rozklovaly vrány,
z vrat hrobek sesutých se šklebí otvory
jak v peklo černé brány.
Tu lebka vydutá, zde dlouhý, žlutý hnát,
a tamhle zralý šípek,
kol věnců nastláno, že věk by nestačil
je svázat do otýpek.
Hle přeražený kříž a socha bezhlavá,
i kotva - ruka schází,*

*vše v síle přerváno a časy přese vše
si volně cestu razí.
V čem věčnost zřela jsem, blesk mžikem rozrušil,
že zůstala hrst rumu,
již tence obrůstá jen chamrad' plazivá,
ta bez lesku i šumu.
I já kol obcházím, když zamlžený den
prost nachu zmirá chabě.
Proč ruch ten? Opravdu, já přišla k smíchu zde
těm cvrčkům i té žábě.*

UDEŘTE V BUBNY POHŘEBNÍ

*Už odumírá vše, co vřelost duše mé
kdy vzněcovalo v plamen,
mne mrzí, nudí vše, já sama bezcitna
jak chladný hrobní kámen.*

*Teď z vůně srší jed a vzlykot ze smíchu
a z přepychu jen bída,
co nyní vzruší mne, je pochod smuteční
a velká panichyda.*

*Ty duhy v životě, toť vzácné preludy,
a láska - ta je klamem,
vždyť zchladne jako vše, a těžko modlit se
pod znesvěceným chrámem.*

*A těžko pracovat, kde známe nicotu
a bídný konec všeho,
i nelze věřit v ráj, kdy nitro kolbištěm
je reje pekelného.*

MOČÁLY

*Ty dny jsou kaluží, jež líně pohne se,
když větry do ní dují,
v ní bejlí, plazové se nikdy nermoutí
a nikdy neraduji.*

*Zde pranic nedýchá, co hněv by vzbouzelo,
leč aniž to, co vábí,
leč že se podivín zde dívá roztržit
- ve velké oko žabí.*

POSLEDNÍ

*Jas denní bolí mne, noc vzbouzí lítost mou
a píseň lidských úst hněv temný palčivý,
a práce hemžení, a láska, vášní bouř -
mně k smíchu jsou jak chmýř, jež letí přes nivy.
Ó pro nic za nic žít, jen slepě tancovat
jak osud píská nám, a neznat příčinu
a neznat odměnu, ni cíl, ni závěrek,
a nesmět vzdorovat a zajít do stínu - -
toť příliš na ten prach, jež věky učily,
že může jednati a myslet, že je duch,
že svět si podrobí, - že bude věčně živ,
žeť božím obrazem - ba že on sám je Bůh!
Toť nesmrtelný klam, toť strašný, srázný pád,
toť dýka ve spaní, než smrt je rozední,
kol samý ston a pláč a výkřik zoufání -
leč horší budou všech ty věci poslední - -*

IRMA GEISSLOVÁ

Ivan Slavík

Roku 1879 byla vydána sbírka *Imortely*. Napsala ji Irma Geisslová (1855-1912) a bylo jí tehdy 24 let. Rok předtím vyšly Nerudovy *Písně kosmické* a celé ostatní dílo Nerudovo bylo ještě nenapsáno. Téhož roku jako *Imortely* se objevily Sládkovy *Jiskry na moři* a *Ve stínu lípy* od Svatopluka Čecha. Vrchlický, o dva roky starší než Geisslová, vězel ještě v mladickém tápání. Nachází svou notu v *Eklogách* a *písních* 1880. Zeyer dokonce publikuje knižně všechna svá veršovaná díla až po tomto datu. Není nezajímavé dokreslit i širší souvislosti: o deset let dříve vyšly Verlainovy *Galantní slavnosti* a 1881 jeho *Moudrost* a např. Corbièrovy *Žluté lásky* 1873, Laforgueovy *Žalozpěvy* 1885.

V poezii Irmy Geisslové se objevuje poprvé něco ze životního pocitu a v jejím verši něco z estetiky básnictví 90. let, literatury z konce století. Jediný, kdo podle mého soudu vyjádřil tuto novou notu tak ranně, byl předčasně zemřelý Bohdan Jelínek, ale knižně vydal jeho pozůstalost Vrchlický až roku 1880. Tak zvaní epigoni Vrchlického (např. Klášterský) a básníci, které můžeme označit za první představitele české dekadence a symbolismu, začínají publikovat přesně za deset let po Irmě Geisslové (J. Kvapil a O. Auředníček 1889, J. Borecký 1892). Těchto několik suchých dat bylo nutných, abychom si osvětlili zvláštní postavení *Imortel*.

Irma Geisslová vydala za svého života ještě, pokud vím, pět básnických sbírek. Je to tuctové zboží, většinou dětské říkánky, vlastenecké deklamace běžného střihu bez originality a jediné, co v nich není přítomno, je poezie. Psala také povídky a pokusila se o román.

Imortely jsou nerovnoměrné. I v nich velká část čísel nevyniká nad průměrné veršování; tím víc překvapí několik celých básní (především: *Udeřte v bubny smuteční*, *Močály*, *Spousta*, *Poslední*) a v několika dalších alespoň jednotlivé sloky nebo verše, které se uprostřed ostatního zablyští jako slída v hlině. Slída čisté poezie. Působí zcela zvláště v produkci oné doby, čteme-li: „Byl chmurný poedeč, / pln oprchaných listů, pln mřících mlhovin / a větrného svistu . . .“ Tato sugestivní slovní hudba, napsaná před Hlaváčkem, si nijak nezadá se slavných měkkým „*Blouznění / podzimní / z houslí zvoní*“ Verlainovy *Podzimní písně*. Jenže Verlainovy verše sotva kdo u nás tehdy znal. Je to něco jiného než zvukomalba např. u Erbena. Tady nejde o to napodobit zvuk, vyvolat vnější scénu, ale jediným úderem rozeznit náladu odkudsi z nitra. *Báseň Močály* je např. myslím první náznak symbolismu ještě před použitím tohoto slova: pouhými dvěma slokami je v ní zachycen básnickým obrazem a metaforou duševní stav, a nad to duševní stav v oněch letech dosud nezbásněný, stav onoho baudelairovského „ennui“, té vnitřní zprahlosti, která prýští z bezmoci básníka před světem, ale která není, pokud se nestala literární pózou, ani pasivitou ani zoufáním, ale jakýmsi střehem před velkou nenávistí nebo láskou. „Zde pranic nedýchá, co hněv by vzbouzelo, / leč aniž to, co vábí, / leč že se podivín zde dívá roztržit / - ve velké oko žabí.“ Zdá se, že Irma Geisslová zakoušela u nás

první něco z toho prudkého vzdorného pocitu tragické opuštěnosti pouhé krásy uprostřed odcizeného světa, jinak než starší romantismus a blízce pozdější poezii z konce století... V čem věčnost zřela jsem, lesk mžikem rozrušil, / že zůstala hrst rumu, / již tence obrůstá jen chamraď plazivá, / ta bez lesku a šumu. / I já kol obcházím, když zachmuřený den / prost nachu zmírá chabě. / Proč ruch ten? Opravdu, já přišla k smíchu zde / těm cvrčkům a té žábě.“ Ty poslední dva sebeironické verše jsou pozoruhodné. Nikdo by tehdy asi neuznal, že z takových obrazů se dělá poezie.

Zdá se, že Irma Geisslová přišla předčasně a nebyla rozpoznána. I tak je ale nepochopitelné naprosté pozdější zplanění její poezie. Co se to s ní stalo? V předmluvě k básním, které vydala roku 1915 v Jičíně z pozůstalosti, uvádí básnířčina sestra, že „v pozůstalosti je jich ještě mnoho“, že však „pro určitou tendenci a zvláštní intimnosti se nehodí k uveřejnění“. Je někde ještě tato pozůstalost? Nic v básnířčině vývoji nenaznačuje, že by v ní mělo být něco takového rázu, jako v těch několika okamžicích bezohledné vnitřní strážně vydala mladistvá léta Imortel. Ale což kdyby...

Je to možná zcela subjektivní, že se mi dere na jazyk jméno velké samotářky německého romantismu A. Droste Hülshofové. Nějak mi jí sugestivní hudbou verše a srázností hořkého citu přece jen připomínají Irminy Imortely. Jenže tam je velká a celá postava, zde torzo několika málo slibných básní, za kterými už takřka nic nenásledovalo. Zalekla se sama propastí, které rozevřela? Smířila se, aniž došla vyrovnání, konformovala se? Byla objevitelkou mimoděk, aniž to sama rozpoznala a využila? Vyprahla a vyčerpala se tak naráz? Kdo ví?

Snad, snad ta pozůstalost! Existuje ještě někde? Mohl by někdo o ní podat zprávu?

Artchemo

Jan Baleka

MEZINÁRODNÍ SYMPOSIUM PARDUBICE

1

Silná vnitřní energie českého sochařství ústí od počátku šedesátých let do opravdu světově souměřitelných souvislostí v progresivitě směřování i výtvarné kvalitě, se přirozeně nevyhnula ve svém názorovém pluralismu ani tomu, co do sochařství vnesly plastické hmoty. Zůstáváme však, ne snad nedostatkem tvůrčích sil, za světovým vývojem a bohužel i za vlastními možnostmi.

První (1968) a druhý (1969) ročník mezinárodního výtvarného symposia ARTCHEMO v Pardubicích je pokusem o vytvoření širší tvůrčí základny. Myšlenka je jedinečná - jde vlastně o první a jediné evropské symposium, které chce soustavně vytvářet podmínky pro vznik uměleckého díla z plastických hmot. Tvůrci jsou dosud handicapováni malými materiálovými a technickými možnostmi, bezradností diváka, nejasnou, protože ani teoreticky ani prakticky neřešenou sociální funkcí soch z plastických hmot. Současné české architektonické a urbanistické myšlení ještě nedošlo k tomu vůbec si tyto otázky položit. Zatím jsou sochy určeny do výstavních síní, odkud se pokoušejí ztéci bariéry předsudků a přemoci obranný reflex vůči tomu novému co přinášejí, a změnit tak ztrnulé zásady výtvarného vkusu i netvořivého názoru na své vřazení do živého prostředí.

Moderní umění se může jevit jako destruktivní, a jako destruktivní se jistě mnohým jeví i moderní socha z plastických hmot. I ona otrásá zmrtvělými hodnotami, prohlubuje jejich krizi a nastoluje hodnoty z života vzešlé a k životu se obracející. V moderním umění jsou hranice obrazu, grafiky a reliéfu, jak je stanovilo devatenácté století, dávno rozraženy. Obrazy se mění v reliéfy, v sochařství našla místo drátová trojrozměrná grafika, meze donedávna pevných typů jsou v pohybu. Nejenže výtvarné umění začalo klasické materiály, kámen a bronz například, používat jinak než dříve, ale vtáhlo do své sféry i materiály platící za neušlechtilé či nepoužitelné, železo, papír, nejrůznější devastovaný odpad. Do struktury obrazů a soch byly vtělovány banální věci denní potřeby. A konečně i samotné věci zaujaly místo uměleckého díla a měly být tak nazírány. Stalo se, a kupodivu - byly sdělením. Socha se osvobodila ode všeho, co ji v moderním světě omezovalo materiálově, výtvarně i funkčně, a to proto, aby mohla najít sovu soudobou výtvarnost a společenskou vřazení. Tato vůle, vjedno spojená s odvahou svobody, dala vzniknout sochám z plastických hmot kouře, světla, vody, ohně - a dokázala jimi vyslovit současnou živou zkušenost světa a rovněž jeho novou smyslovost.

V e n k o v

je tím kouzelným slovem, které tvoří pozadí vrcholných českých a světových románů, dějový rámec rodových osudů, obrys krajiny, jež každému z nás připomíná vlastní domov. Právě české písemnictví dalo v Babičce světu klenot venkovské prózy. Takové knihy jsou zapomenutým klíčem k čtenářovu srdci. Nakladatelství Růže se proto svou novou edicí ujímá bohaté polnosti, která byla až příliš dlouho opuštěna. V edici Venkovský román se setkáte s milovanými díly v pečlivém výběru a stylové úpravě. Každá kniha bude tak pravou událostí a svátkem pro milovníky dobrého díla.

Jako první svazek vychází román českého návratu k půdě, TÓMA BOJAR Antonína Sovy, Jihočeský selský člověk, jeho úporná a mlčenlivá věrnost poznané pravdě, bojovná poctivost myšlení a spravedlivá víra se slily v hlavní postavě, již byl předlohou zakladatel české strany agrární, sedlák Alfons Šťastný z Padařova. Nevšední básnická hodnota umocňuje svým jemným podáním krajiny a kouzla lidských vztahů účín této zralé epické práce velkého autora.

Druhým svazkem edice Venkovský román je román Josefa Knapa Muž a Hory. Horská pastvina je stejně prostá a srozumitelně líbezná jako jsou ony přísné a baladicky syrové příběhy jejich obyvatel.

(Propagační text nové edice nakladatelství Růže v Českých Budějovicích v osmém svazku České četby.)

TEXTY - kulturní měsíčník (leden 1970, roč. II)

ŠÉFREDAKTOR: PETR PRŮŠA

REDAKTOR: STANISLAV PERKNER

OBÁLKA A GRAFICKÁ ÚPRAVA: ZDENĚK CHOTĚNOVSKÝ

Vydává Krajské osvětové středisko, Hradec Králové, Čs. armády 300, tisknou Východočeské tiskárny, n. p. Pardubice, provoz Nový Bydžov. Rozšiřuje administrace měsíčníku TEXTY, Hradec Králové, Čs. armády 300, která přijímá objednávky předplatného. Povoleno VČKNV, registr. R 16. Příspěvky zasílejte na adresu: TEXTY, pošta 10, schránka 30, Hradec Král.

Cena výtisku 5 Kčs

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí